

ATLYGINIMŲ MINIMUMO ĮSTATYMAI

Jau išsiaiškinome, kokios žalingos yra priemonės, kuriomis valdžia mėgina padidinti kai kurių rinktinių prekių kainas. Tokią pat žalą daro mėginimai padidinti atlyginimus atlyginimų minimumo įstatymais. Tai neturi stebinti, nes atlyginimas iš tikrųjų yra kaina. Ekonominio mąstymo aiškumui tikrai nepasitarnavo tas faktas, kad darbo paslaugų kaina vadinama visiškai kitokiu vardu nei kitos kainos. Jis kliudo daugeliui žmonių suprasti, kad abiem atvejais galioja tie patys principai.

Kalbant apie atlyginimus, mąstymas tampa toks emociingas ir politizuotas, kad dažnai pradedama nepaisyti akivaizdžiausių principų. Žmonės, kurie pirmieji neigtų galimybę praturtėti iš dirbtinai pakeltų kainų, žmonės, kurie pirmieji aiškintų, kad minimalių atlyginimų įstatymai gali padaryti daugiausia žalos toms pramonės šakoms, kurioms jais siekiama padėti, – tie žmonės vis dėlto gina minimalių atlyginimų įstatymus ir be atodairos smerkia jų priešininkus.

Tačiau turi būti aišku, kad atlyginimų minimumo įstatymas geriausiu atveju yra prastas ginklas kovoje su žemais atlyginimais ir kad jo potenciali nauda gali pranokti jo potencialią žalą tik jam esant kuo nuosaikesniam. Kuo jis nenuosaikesnis, kuo daugiau darbininkų juo norima aprėpti ir kuo daugiau juo mėginama pakelti atlyginimus, tuo didesnė tikimybė, kad jo žalingi padariniai pranoks visokius galimus naudingus jo padarinius.

Pavyzdžiui, kai priimamas įstatymas, kad draudžiama mokėti mažiau nei 106 dolerius už keturiasdešimties valandų savaitę, tai pirmiausia atsitinka toks dalykas: joks darbininkas, kurio paslaugų vertė darbdaviui mažesnė negu 106 doleriai, nebus priimtas į darbą. Jūs negalite pakelti žmogaus paslaugų vertės, įstatymais drausdami kam nors mokėti jam mažesnę sumą. Jūs tik atimate iš jo teisę užsidirbti tiek, kiek leidžia jo sugebėjimai, ir atimate iš visuomenės net tas kuklias paslaugas, kurias jis pajėgia teikti. Žodžiu, žemą atlyginimą jūs pakeičiate nedarbu. Jūs padarote žalą visiems, be jokios išlyginamosios naudos.

Vienintelė išimtis yra tas atvejis, kai darbininkų grupė gauna atlyginimą, mažesnę už jo rinkos vertę. Tokie atvejai pasitaiko tik retomis ir ypatingomis aplinkybėmis ar tam tikrose vietovėse, kur konkurencinės jėgos neveikia laisvai; bet visais šiais atvejais padėti veiksmingiau, lanksčiau ir su mažesne žala gali ištaisyti darbininkų sąjungos.

Galima pagalvoti, kad jeigu įstatymas verčia mokėti didesnę atlyginimą tam tikroje pramonės šakoje, tai tos pramonės šakos verslininkai gali paprasčiausiai pakelti savo produkto kainas ir tokiu būdu „permesti“ didesnių atlyginimų kaštus vartotojams. Tačiau tokia priemonė nėra nei lengvai įvykdoma, nei padidintų atlyginimų padariniai nėra taip lengvai išvengiami. Didesnė produkto kaina gali būti nepasiekiamo: ji gali paprasčiausiai pastūmėti pirkėjus prie panašių importinių produktų arba kurių nors pakaitalų. Arba, jei vartotojai ir toliau pirks produktus tos

pramonės šakos, kur atlyginimai pakelti, didesnė jų kaina privers juos pirkti jų mažiau. Tad nors kai kurie tos pramonės šakos darbininkai gali laimėti iš pakeltų atlyginimų, kiti visai neteks darbo. Antra vertus, jei produkto kaina nebus pakelta, ribiniai gamintojai iš tos pramonės šakos bus išstumti; taip sumažėjusi gamyba tik kitokiu būdu sukels tą patį nedarbą.

Kai šie padariniai išdėstomi, atsiranda žmonių, kurie atsako: „Labai gerai; jeigu tiesa, kad X pramonė gali egzistuoti tik mokėdama vergiškus atlyginimus, tai atlyginimų minimumo įstatymas padaro gerą darbą ją apskritai sunaikindamas“. Tačiau šio drąsaus pareiškimo autoriai nesiskaito su realybe. Jie nepaiso pirmiausia to, kad vartotojai patirs nuostolį – neteks produkto. Be to, jie užmiršta, kad toje pramonės šakoje dirbę žmonės tokiu būdu pasmerkiami nedarbui. Pagaliau jie nepaiso to, kad nors X pramonėje mokami atlyginimai buvo blogi, jie buvo pakankamai geri joje esamų alternatyvių darbų atžvilgiu; kitaip tie darbininkai būtų perėję į kitus darbus. Vadinasi, jei atlyginimų minimumo įstatymu X pramonė sunaikinama, tai joje anksčiau dirbę žmonės bus priversti imtis alternatyvių užsiėmimų, kurių jie jau buvo atsisakę. O jų didinama darbo pasiūla numuš jo kainas net tuose alternatyviuose darbuose. Tad neišvengiamai prieiname išvadą, kad minimalių atlyginimų įstatymai didina nedarbą.

2

Įdomią problemą kelia šalpos programos, kurios kuriamos kovai su nedarbu, sukeltu minimalaus atlyginimo įstatymų. Tarkime, kad nustatę minimalų 2,65 dolerio valandinį atlyginimą, uždraudėme bet kam dirbti keturiasdešimt valandų per savaitę už mažiau nei 106 dolerius. Tarkime taip pat, kad nedarbo pašalpai skiriame 70 dolerių per savaitę. Tai reiškia, jog uždraudėme žmogui naudingai dirbti už 90 dolerių per savaitę tam, kad galėtume už 70 dolerių išlaikyti jį be darbo. Atėmėme iš visuomenės jo paslaugų vertę. Atėmėme iš žmogaus nepriklausomybę ir savigarbą, kuri galima tik tuo atveju, kai žmogus pats išsilaiko, nors ir žemiausiu lygiu, ir tiekia reikalingas paslaugas; ir kartu sumažinome tai, ką žmogus galėjo užsidirbti savo paties pastangomis.

Šie padariniai neišvengiami tol, kol savaitinė pašalpa yra bent vienu centu mažesnė už 106 dolerius. Tačiau kuo labiau padidiname nedarbo pašalpą, tuo labiau pablogėja padėtis kitais aspektais. Jei pašalpai skiriame 106 dolerius, tada žmogus už nieko nedarymą gauna tiek pat, kiek už darbą. Be to, nepaisant pašalpai skirtos sumos dydžio, mes sukuriame tokią situaciją, kai kiekvienas dirba tik dėl *skirtumo* tarp jo atlyginimo ir pašalpos dydžio. Jei pašalpa yra 106 doleriai per savaitę, tai dirbantys, sakykime, už 110 dolerių per savaitę iš tikrųjų dirba, jų akimis žiūrint, tik už 4 dolerius per savaitę – juk likusią sumą jie galėtų gauti visai nedirbdami.

Galima pagalvoti, kad šių padarinių bus išvengta mokant pašalpą „darbe“, o ne „namuose“; tačiau tokiu būdu tik pakeistume tų pačių padarinių išraišką. Pašalpa „darbe“ reiškia, kad jos gavėjams mokame daugiau nei atvira rinka duotų jiems už jų paslaugas. Tik dalis jų atlyginimo mokama už paslaugas, kita dalis yra paslėptoji pašalpa.

Belieka pažymėti, kad valstybiniai darbai yra neišvengiamai neefektyvūs ir abejotinos naudos. Valdžia turi išrasti tokius projektus, kuriuos įgyvendinus galėtų įsidarbinti mažiausiai kvalifikuoti darbininkai. Ji negali pradėti žmones mokyti staliaus ar mūrininko darbų, nesukeldama įsitvirtinusių profesijų ir profesinių sąjungų konkurencinio antagonizmo. Aš to nerekomenduoju, bet tikriausiai būtų mažiau visiems žalos, jei valdžia pirmiausia atvirai pradėtų subsiduoti žemesnių nei ribinių darbininkų atlyginimus ir leistų jiems toliau dirbti savo darbą. Tačiau dėl to irgi būtų tam tikrų politinių problemų.

Negalime čia gilintis į detales, nes jos iškeltų problemų, kurios tiesiogiai nesusijusios su mūsų tema. Tačiau turime neišleisti iš akių pašalpos teikimo sunkumų ir jos padarinių, kai svarstome atlyginimų minimumo įvedimo ar jau fiksuoto minimumo padidinimo įstatymus*.

Baigiant šią temą, galbūt verta paminėti kitą argumentą, kuris kartais vartojamas įstatyminio atlyginimo minimumo pateisinimui. Sakoma, kad ten, kur kokia nors viena didelė firma turi monopolinę padėtį, ji gali nesibaiminti varžovų ir palaikyti atlyginimų lygį žemiau rinkos lygmens. Tačiau tokia padėtis labai mažai tikėtina. Kurdamasi tokia „monopolinė“ firma turėtų siūlyti aukštus atlyginimus, nes tik taip ji galėtų pritraukti darbą iš kitų pramonės šakų. Po to, teoriškai, ji galėtų nustoti kelti atlyginimus greičiau nei kitose pramonės šakose ir tokiu būdu mokėti mažesnius nei „standartinius“ atlyginimus už tam tikros kvalifikacijos darbą. Tačiau tai galėtų įvykti, tik jeigu ta firma (ar pramonė) pradėtų merdėti ar smukti; jeigu ji klestėtų ar augtų, ji turėtų nuolat kelti atlyginimus, kad galėtų pritraukti daugiau darbo jėgos.

Iš patirties žinome, kad būtent didelės kompanijos – kurios dažniausiai būna smerkiamos kaip monopolijos – moka didžiausius atlyginimus ir siūlo geriausias darbo sąlygas. Paprastai mažos, marginalinės firmos, apsuptos tokių pačių konkuruojančių firmų, moka mažiausius atlyginimus. Tačiau bet kuriuo atveju kiekvienas darbdavys turi mokėti pakankamai, kad išlaikytų savo darbininkus ar juos pritrauktų iš kitur.

---

* 1938 metais, kai vidutinis valandinis atlyginimas visose JAV pramonės šakose buvo maždaug 63 centai, Kongresas nustatė 25 centų įstatyminį minimumą. 1945 metais, kai vidutinis gamyklos darbininko atlyginimas pakilo iki 1,02 dolerio už valandą, Kongresas įstatyminį minimumą pakėlė iki 40 centų. 1949 metais, kai atlyginimas buvo pakilęs iki 1,40 dolerio, Kongresas vėl pakėlė minimumą iki 75 centų. 1955 metais, kai vidurkis siekė 1,88 dolerio, Kongresas kilstelėjo minimumą iki 1 dolerio. 1961 metais, vidurkiui pasiekus maždaug 2,30 dolerio, minimumas buvo pakeltas iki 1,15 dolerio (1961) ir 1,25 dolerio (1963). Žodžiu, minimumas buvo keliamas taip: 1,40 (1967), 1,60 (1968), 2,00 (1974), 2,10 (1975) ir 2,30 dolerio (1976, kai vidutinis visų privačių ne žemės ūkio darbų atlyginimas buvo 4,87 dolerio). Po to, 1977 metais, kai faktinis valandinis atlyginimo vidurkis ne žemės ūkio versle buvo 5,26 dolerio, atlyginimų minimumas buvo pakeltas iki 2,65 dolerio su išlyga, kad jis bus toliau kasmet didinamas trejus metus iš eilės. Taigi kylant vidutiniam valandiniam atlyginimui, atlyginimų minimumo šalininkai nusprendžia, kad įstatyminis minimumas būtų pakeltas bent jau proporcingai. Nors įstatymas visada vejas rinkos atlyginimų dydį, nepalijaujamai skleidžiamas mitas, kad būtent minimalių atlyginimų įstatymai pakelia atlyginimus rinkoje.

Visa tai nereiškia, kad nėra jokių būdų atlyginimams padidinti. Tai reiškia tik tai, kad tariamai lengviausi jų didinimo metodai, remiantis valstybiniais įsakais, yra klaidingiausi ir netinkamiausi.

Šioje vietoje galima atkreipti dėmesį štai į ką: dauguma reformatorių skiriasi nuo tų, kurie negali priimti jų reformų, ne didesniu žmoniškumu, bet didesniu nekantrumu. Svarbu ne tai, ar norime kiekvieną žmogų matyti kuo turtingesnį. Geros valios žmonėms toks tikslas gali būti laikomas savaine suprantamu. Klausimas iš esmės kyla dėl deramų to tikslo siekimo priemonių. Būtent šį klausimą spręsdami niekada negalime išleisti iš akių keleto elementarių tiesų. Negalime išdalinti daugiau turto nei jo sukuriama. Negalime mokėti darbui kaip visumai daugiau, nei jis sukuria.

Vadinasi, geriausias būdas atlyginimams padidinti yra darbo ribinio produktyvumo kėlimas. To galima siekti įvairiais metodais: sukaupiant daugiau kapitalo – t. y. geriau mechanizuojant darbą; diegiant išradimus ir patobulinimus; ieškant efektyvesnių verslo ir darbo organizavimo formų; keliant išsilavinimą ir kvalifikaciją. Kuo produktyviau dirba atskiras darbininkas, tuo labiau jis didina visos visuomenės turtą. Kuo didesnė jo paslaugų vertė vartotojams, tuo ji didesnė jo darbdaviui. Ir kuo ji didesnė darbdaviui, tuo didesnis bus jam mokamas atlyginimas. Realius atlyginimus lemia produkto vertė, ne valdžios įsakai.

Taigi valstybinė politika turėtų ne sunkinti darbdavių našta, bet skatinti pelną, skatinti darbdavius plėsti savo verslą, investuoti lėšas į įrenginius, didinančius darbo produktyvumą; žodžiu, ji turi skatinti kapitalo kaupimą, o ne kovoti su juo – tokiu būdu keldama tiek užimtumą, tiek atlyginimų dydį.